

De wederopstanding van Moskou

7 februari 2024

Rusland is voor de oudere generatie vooral het land van het communisme, vervelozе gebouwen en rijen in de winkels waar deze week alleen kalfszwezerik in de koeling ligt. Maar wie nu in Moskou komt zal aan de teksten in het Russisch moeten ervaren niet in New York, Tokio of Sydney te zijn beland. Hoog oprijzende kolossen van glas en beton, weldadige parken, chique restaurants en zwerfvuilvervrije vernieuwde promenades. Een vergelijk van de armoedige negentiger jaren met de welvarende tijd van nu.

Foto: [Pixabay](#)

Een Ayya in plaats van een iPhone

De tijd van wachtrijen in de winkels zijn voorbij, of het moeten jongeren die in de rij staan voor de nieuwste smartphone. Ditmaal geen Apple, die zich [uit Rusland terugtrok](#) vanwege de Amerikaanse sancties, maar een van haar als vervanger gepresenteerde [Ayya](#).

Terwijl jongeren nu uitgaan in Moskou's talrijke clubs, hopen de oproep te krijgen voor inzet in Oekraïne, waren de jaren na de val van het IJzeren Gordijn of de Berlijnse Muur in 1989 heel anders.

Marie Thérèse ter Haar van de in Arnhem gevestigde [Rusland en Oost-Europa Academie](#) woonde de afgelopen decennia in Nederland en Moskou. Ook de donkere jaren negentig maakte zij mee toen de maffia de baas was, mensen zonder reden uit hun huizen werden verjaagd, winkeliers werden afgeperst en de oligarchen die de staatsbedrijven hadden overgenomen meenden geen belasting te hoeven betalen.

Inwoner vertelt over zijn favoriete plek in Moskou. (videofragment)

We citeren Marie Thérèse ter Haar van haar [eigen website](#):

Bankroet

Het was de tijd van het bankroet van Rusland. Zwerfkinderen zwierven door de straten van Petersburg, de metrogangen lagen vol met oudere mensen of lijmsnuivende tieners, grote en kleine criminelen waren overal en er was nauwelijks nog functionerend politie-apparaat. Er was honger en kou. Machtige oligarchen regeerden het land. Alleen zij konden in tien jaar tijd tot de rijksten der aarden behoren maar het merendeel van de Russen belandde in ellende en diepe armoede. Het was de tijd dat het Westen president Jeltsin overtuigde om

voor de shock-therapie te gaan. Dat Rusland geen ervaring had met een markteconomie, met een eigendomsrecht of kadaster, of met de rechtstaat maakte dat de overgang naar een kapitalistisch stelsel een roofkapitalisme werd.

Nieuwe kansen

En niet alleen voor Russische oligarchen maar ook voor westerse ondernemers. Shell, Campina of Nutricia hoorden bij de grote jongens maar ook kleinere ondernemers zagen in Rusland nieuwe mogelijkheden. Het was de tijd dat ik als afgestudeerd jong mens mijn eerste opdrachten kreeg van Nederlandse ondernemers. Omdat er toen nog weinig tolken of begeleiders waren, vroeg meneer X of ik hem in Petersburg van het vliegveld kon halen, of ik hem wegwijs kon maken in de stad, om hem naar de Russische compagnon te begeleiden en het contract kon vertalen. Het was de tijd dat deze contracten nog getekend werden bij Russische ondernemers thuis, soms in een gammele Sovjetflat op 17 hoog of ergens op een aftands kantoortje op een oud communistisch bedrijfsterrein.

In het geval van meneer X reden we naar hotel Poelkovskaya waar een achterafzaaltje met paarse ouderwetse fauteuils was gereserveerd. Op een tafel stonden champagneflessen, haring-zakoetsjki en allerlei andere heerlijkheden. Voor die tijd, in de periode van schaarste van alles, gaf dit wel aan hoe de Russische zakenpartner er alles aan deed om de Nederlander de Russische gastvrijheid te tonen. Later op de avond werd er geklonken en steeds meer wodka glazen volgegoten. Dat is de tijd dat ik leerde hoe je heel onopvallend planten van 'water' kon voorzien. Het was niet bij te houden hoe vaak de glazen gevuld werden. Meneer X kon er goed tegen, beter dan ik.

De Russen wilden zo graag bij het Westen horen. Hier een optreden van Linkin Park op het Rode Plein in 2011. Titel van het nummer is New Divide, de nieuwe verdeeldheid.

De Westerse shocktherapie

De Russische 'nieuwe' ondernemer zag gouden bergen voor zich, zo-ook meneer X. Overigens was ik zeer gesteld op meneer X. Hij was het type avonturier die overal handelde en ritselde, van autobanden tot schroot, van machines op Curaçao tot fabrieken in Zuid-Afrika. Een stevige rauwdouwer, puur natuur, geen

praatjes, keihard maar ook een hart voor mensen. Hij had de Russische metaalfabriek samen met de Russische compagnon gekocht. Tot 1992 werkten er nog 15.000 mensen maar daarvan waren er de afgelopen twee jaren al 9000 van ontslagen. De overgebleven 6000 arbeiders hoopten nog naïef op de Westerse zakenman X die in deze joint venture het voormalig staatsmetaalbedrijf kon redden.

De volgende dagen bezochten we meerdere malen de fabrieken. Ik weet nog goed hoe de Russische werknemers meneer X hoopvol en nieuwsgierig bekeken. Het was de tijd dat Westerlingen nog als 'koningen' werden gezien. Later in die week werd er aan het arbeiderscommittee in de grote fabriekshal verteld dat er maar 300 mensen hun baan zouden behouden. Het gekrijs in de grote hal is diep in mijn geheugen geprent. Het was mijn eerste kennismaking met de shocktherapie.

Waarom is het zo moeilijk met onze Russische burens in vrede te leven?

Paul de Bruijn, redacteur EZAZ

De Westerse markteconomie in de Slavische ziel

Meneer X wilde de fabriek niet zelf leiden. Hij vroeg de Russische compagnon maar die had weinig management ervaring. Zo arriveerde een Nederlandse manager van meneer X maar die was van een heel ander kaliber dan de pure rauwdouwer meneer X. Deze manager zag zichzelf al vanaf het begin als de directeur die de Russen wel even zou vertellen hoe je de Westerse markteconomie moest implanteren in de Slavische ziel. Vanaf het begin was zijn afstandelijkheid tot de Russische arbeiders groot, iets wat in die tijd extra gevoelig lag, zoals je de strijd tussen de Osis en de Wesis van Duitsland kunt voorstellen. Tussen hem en mij was het ook niet makkelijk maar waar had ik me mee te bemoeien dat hij zich als een soort neoliberale kapitalist gedroeg? Of dat de Russen zich uitgebuit voelden vanwege de krappe lonen? Wat wist ik van management? Enorme winsten werden er voor Nederland gehaald maar van de beloofde renovaties voor het metaalbedrijf werd nog weinig waargemaakt.

Naast de fabriekshal waren de toiletten. 22 op een rij van de oude Sovjetmakelij. Bij de wasbakken had je de spiegels en rookruimte voor de dames. Meerdere

malen kreeg ik, vanuit mijn toilethokje, het geklaag mee over de handelwijze van de 'directeur'. De Russische werknemers waren overduidelijk niet opgewassen tegen een nieuw slavenbestaan. Maar behalve dat kreeg ik ook steeds meer geluiden binnen dat de dames angstig voor hem waren. Na twee maanden was het aantal escortdames niet meer bij te houden, zoals het mode-woord toen heette. Ik weet dat dat overal gebeurt maar het grote aantal van deze vrouwelijke werknemers die werden gebruikt is ook een reden. Ik kon niets voor de dames doen... daar werd ik ook machteloos van. Ik kon er niet langer tegen en nam ontslag. Ik zou nooit meer terugkomen, al was het alleen maar om de 'directeur' nooit meer terug te zien. De walging probeerde ik te vergeten."